בסיעתא דשמיא

תורת חיים

גליון מספר 527 • שנה שלוש עשרה • פרשת וישלח • תשפ"ז

חינוך מן האבות דבר ראש הישיבה שליט"א

חכמה

החינוך ליראת שמים, מהרמה הבסיסית, ועד הרמה הגבוהה.

"אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה" (אבות ג' כ"א)

ר' יונה: "אם אין חכמה אין יראה. כי אין יראה שלמה בלא חכמה. לפי שהוא מחזקת אותה ומאירה לנחותו בדרך: אם אין יראה אין חכמה. שצריך שיקדים היראה לחכמה שבלא כן לסוף לא יקיים החכמה ויקוץ בה ויניחנה כי מאחר שאין לו תיקון המדות תחלה ואינו ירא את ה' למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין להקים את דבר ה'. כי היראה צריכה להיות קודם החכמה".

גם כאן, כמו בקטע הקודם, יש להבין, אם צריך להקדים את היראה לחכמה, איך תהיה היראה לפני החכמה, הרי "אם אין חכמה אין יראה". כאן אין אפשרות לבאר ששניהם שוים מבחינת הסדר הכרונולוגי, כמו מבחינת החשיבות, שהרי מפורש אמרו במשנה לעיל (ג' י"א) "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת". וממשנה זו עצמה יש לתמוה שמבואר שרק היראה קודמת לחכמה, ולא להיפך, ואילו כאן שניהם קודמים זה לזה.

תפא"י: "אם אין חכמה אין יראה: דכשאין בו חכמה להשכיל גדולת הבורא ב"ה להתבושש לפניו, איך אפשר שתהיה בו יראה מאהבה. אבל אפשר שתהיה יראתו כמי שירא מחזק ממנו, ואין זו היראה המתבקשת: אם אין יראה אין חכמה: כדכתיב ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קי"א), דכשאין יראת ה' על פניו לא יתבושש להחליט בהתחכמתו משאת שוא ומדוחים אף שיהיה נגד כבודו ורצונו ית', וחושב תועה מה' ותורתו. ומכ"ש שלא יהיה בו חכמת תה"ק, דמלבד כי נקלתה בעיניו העכורות מלהעמיק בה כראוי, גם התושיה היא בעצמה תתרחק ממקום טנופת כזה שבמוחו".

מדבריו מבואר (כך גם מבואר במאירי, ומפורש במדרש שמואל), כעין מה שהתבאר בקטע הקודם, שיש שני מיני יראה. יש יראת העונש - הפחד מהחטא בגלל העונש המובטח לחוטא. היא היראה הבסיסית שבלעדיה לא יקנה האדם חכמה, כי אין לו צורך בה, וגם לא ישמור את החכמה, כי כמו שהתורה סם חיים למימינים בה, היא סם המוות למשמאילים בה (שבת פח:), החכמה עצמה יכולה להפוך להיות בגדר "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו" (ירמיהו ד' כ"ב).

> **"יש לקנות תחילה יראת העונש, אח"כ יש לקנות חכמה, חכמת התורה, שתתקיים בזכות היראה הזו שכבר קנה, ובזכות החכמה שקנה, ממילא יקנה יראת הרוממות**

אלא שיראה זו היא יראה נמוכה מאוד, שגם אינה יכולה להחזיק מעמד זמן רב. כי אדם שמה שמפעיל אותו זה הפחד, עם הזמן מתרגל לפחד, והפחד מתפוגג, ואז גם היראה הבסיסית הזאת לא תהיה לו, ואף את החכמה יאבד עימה.

לכן בהכרח שיש להגיע ליראה גבוהה יותר, יראת הרוממות, (שהמדר"ש בשם הר"ן מכנה אותה "יראת אהבה"). יראה זו בלתי ניתנת להשגה ללא החכמה, שהרי רק מהתבוננות בחכמה אדם יכול להגיע להשגות ברוממות השי"ת והשגחתו עלינו, ומזה תתפתח בליבו אהבה גדולה אליו, והרגשת קטנותנו ושפלותנו ביחס לרוממותו הגבוהה של השי"ת.

"**ואפשר** שבזה יובנו דברי ר"א שאמר אם אין חכמה אין יראה, על היראה הפנימית מאהבה, שזו לא תושג כ"א מצד שלמד החכמה האלהית, ממנה הכיר וידע גדולתו יתברך ורוממותו, ועל יראת העונש אמר אם אין יראה אין חכמה, כלומר אם לא

תקדם יראה באדם לפחות יראת העונש, א״א שישיג החכמה, כי צריך שיראת חטאו תהיה קודמת לחכמתו. ובזה ל״ק רישא לסיפא״ (מדר״ש).

עולה מכל המפרשים שמבחינת סדר הדברים יש לקנות תחילה יראת העונש, אח״כ יש לקנות חכמה, חכמת התורה, שתתקיים בזכות היראה הזו שכבר קנה, ובזכות החכמה שקנה, ממילא יקנה יראת הרוממות, יראת אהבתו יתברך.

כשהילד קטן, עוד לפני שנוכל ללמדו חכמה, נלמדו יראת העונש. ״אסור!״=״מסוכן!״. כמובן שלא נדבר על גהינום בגיל קטן כ״כ, אבל נדבר על כך שה׳ כועס על מי שעושה עבירות, ומעניש עליהן. זה בסיס שבלעדיו לא נוכל אח״כ ללמדו חכמת התורה, כי ״למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה, ולב אָיִן״ (משלי י״ז ט״ז).

ויהי כי גדל הילד, והגיע לכלל לימוד החכמה, לימוד התורה, נמשיך לחנך ליראת העונש, ולחזקה שיגדל יותר בחכמת התורה, נתמקד יותר בחינוכו ליראת הרוממות, שהיא היראה הנעלית יותר, והמתקיימת יותר. לראות ולהתבונן מתוך חכמת התורה, וגם מהחכמה האנושית, את גדולת השי״ת ורוממותו, עד שתגדל האהבה אליו, וההשתוקקות להתקרב אליו ולהידבק בו, בעשיית רצונו ובקיום מצוותיו, הנלמדים מחכמת התורה.

ילד חכם פחות צריך לשמוע על שכר ועונש על מצוות ועבירות, ויותר על הרצון עשות נחת רוח להשי״ת, ולהתנהג באופן המתאים לבן מלך בהיכלו של מלך. נפתח את מערכת היחסים שבינו לבין השי״ת, לא כעבד המאולץ לעשות רצון קונו, אלא כבן האוהב את אביו, המעוניין שאביו יהיה מרוצה ושמח ממנו וממעשיו.

כשהוא מתלבט מה הדבר הנכון לעשות, או מהסס או מתעצל מלעשות את הדבר הנכון, נאמר לו ״תחשוב מה ישמח את הקב״ה שתעשה עכשיו״. ״בן של מלך לא חושב רק מה מתחשק לו, אלא מה מתאים לו, או מה ישמח את המלך״.

כשילד עושה מעשה טוב, או מתגבר על יצר, נשבח אותו ״איך הקב״ה שמח עכשיו בך״. ״איזה ריקוד סוער יש עכשיו בשמים״.

אם ח״ו לא התגבר ונכשל במעשה לא טוב, לא נדבר איתו על רוע המעשה, שהוא כבר יודע מהחכמה שקנה, אלא על ההפסד שלו. ״אני מרגיש עכשיו מאוכזב ממה שעשית. בטח הקב״ה גם מאוכזב ועצוב, בא נראה איך אפשר לשמח אותו״. ״אם אתה מתחרט, הקב״ה כבר שמח מזה״. ״ה׳ יודע שכל אחד נכשל לפעמים, אבל כשהוא רואה שרוצים להיות טובים, וכואבים כשנכשלים, הוא שמח״.

בשיח מסוג זה, אנחנו מחדירים בלב ילדינו ותלמידינו יראת אהבה. רצון והשתוקקות לקרבת השי״ת ועשיית רצונו. זהו ה״קב חומטין״ (שבת לא.) שאנחנו יכולים להעניק להם כדי לשמר את תורתם לעולם, ״בני אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך. אז תבין יראת ה׳ ודעת אלהים תמצא״.

מבי מדרשא תלמידי מנחת יהודה- בעריכת הרב אביתר שוקרון שליט"א

״ויותר יעקב לבדו״ (ל״ב, כ״ה)

למה יעקב אבינו חזר לבדו בלילה אל מקום הסכנה? חז״ל מגלים שהוא שכח שם פכים קטנים (בקבוקים קטנים ופשוטים). מכאן למדים יסוד גדול: אין דבר קטן או חסר ערך גם צעד קטן, מילה טובה או חפץ פשוט שהשקעת בו ביושר, יכולים להביא לך ברכה ענקית (ובזכות החזרה הזו יעקב זכה לשם ישראל).

הבה״ח **שלמה אלבז** נ״ו

״שלחוני כי עלה השחר״ (ל״ב, כ״ז)

כל הלילה המלאך נלחם ביעקב ולא מוותר. פתאום, כשמתחיל לעלות אור הבוקר, המלאך מתחנן: ״שלחני״! למה? כי בחיים שלנו, ברגע שמכניסים מעט אור, סדר והתמדה, כל הפחדים והקשיים שהפחידו אותנו בחושך פשוט נעלמים.

הבה״ח **איתמר זליכה** נ״ו

״את הילדים ואת הנשים... לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים״ (ל״ג, י״ד)

עשו מציע ליעקב לרוץ קדימה יחד בקצב מהיר, אבל יעקב מסרב ואומר: אני מתקדם ״אטי... לרגל הילדים״ צעד אחר צעד, בקצב הַנכון. מי שממהר יותר מדי נשבר באמצע, ומי שהולך צעד אחר צעד בסבלנות, מגיע בבטחה עד לסוף.

הבה״ח **יוסף חיים פחלייב** נ״ו

״קום עלה בית אל ושב שם״ (ל״ה, א׳)

לאחר תקופה קשה ומבלבלת בשכם, ה׳ אומר ליעקב מילה אחת פשוטה: ״קום עלה״! גם כשמרגישים שנפלנו או שטעינו בדרך, הפתרון הוא לא להתייאש ולהישאר למטה, אלא לקום, להרים את הראש ולעלות קומה אחת למעלה.

הבה״ח **דניאל מליחי** נ״ו

מבי מדרשא תלמידי תורת חיים- בעריכת הבה״ח חנאל בנימין שבת נ״ו

״וישלחו יעקב מלאכים״ (ל״ב ד׳)

אומר רש״י מלאכים ממש, ״ממש״ ר״ת מ׳מעשה מ׳צוות ש׳עשה, שהמה המלאכים שנבראו מכח המצוות שעשה.

הבה״ח **משה לאם** נ״ו

"וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשיו אחיו" (ל"ב ד')

רש"י בפסוק זה אומר "מלאכים ממש", כלומר, שיעקב שלח לעשיו מלאכים אמיתיים. האור החיים הק' מקשה למה שלח מלאכים ממש ולא הסתפק בבני אדם? (בתרגום אונקלוס מתרגם "איזגדין" – שליחים, ולא מלאכים ממש). שלוש תשובות בדבר: א. בני אדם לא יודעים מה טיבו של עשיו, מה יש לו בלב, ומה הוא חושב. רק המלאכים ידעו מה דעתו ומחשבתו המיתית של עשיו. ב. לבני אדם יקח זמן רב עד שישיבו תשובה ליעקב, ועד אז עשיו יכול להקדים אותם ולהגיע לפניהם כדי להילחם עם יעקב, אבל המלאכים רק מסובבים את פניהם וכבר מגיעים לעשיו. ג. באמצעות שליחותם יפחד עשיו להילחם עם יעקב, שהרי אמרו חז"ל על המלאכים שיש בהם אש, ויש בהם רוכבי סוסים, וכמו שאמר המדרש: שאלו המלאכים את עשיו בן מי אתה? אמר להם בן אברהם ויצחק. לא השגיחו עליו, ונתנו לו מכות, עד שאמר אני אח של יעקב, אז הניחו לו ואמרו זה כבר משלנו אל תתנו לו מכות. לכן העדיף יעקב לשלוח מלאכים ממש ולא בני אדם.

הבה"ח **דניאל אמינוב** נ"י

"עם לבן גרתי" (ל"ב ה')

מפרש רש"י תרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, יש מפרשים שיעקב התלונן שלא למדתי ממעשיו הרעים, דהיינו כמו שעושה לבן את מעשיו הרעים בהתלהבות ולא למדתי ממנו התלהבות דקדושה לעשות מצוה בהתלהבות.

הבה"ח **נתנאל ויצמן** נ"י

"ויהי לי שור וחמור" (ל"ב ו')

איך יכול יעקב להתגבר על עשו ולבן, אלא שהיו חשובים אצלו כמו שור וחמור, ולכן לא התפעל מהם.

הבה"ח **אברהם טרי** נ"י

"כי במקלי עברתי את הירדן הזה" (ל"ב י"א)

אומרים על דרך המוסר שמי שֶׁמְּקַל תמיד, "עברתי" יכול לעבור על איסורים.

הבה"ח **בן ציון יצחקוב** נ"י

"עד אשר אבא אל אדוני שעירה" (ל"ג י"ד)

סופי תיבות "אליה" שיעקב רמז לו שיבוא אליה בסוף הגלות לנקום בו נקמות.

הבה"ח **נהוראי עזרא נשר** נ"י

"ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה" (ל"ג י"ט)

חז"ל אומרים שלש מקומות אין הגוים יכולים לטעון ששייך להם, חברון מפני שאברהם שילם על זה בכסף מלא, שכם קנה יעקב במאה קשיטה, מקום המקדש קנה דוד מארונה היבוסי בשש מאות שקל.

הבה"ח **איתמר ישראל** נ"י

"ואלה תלדות עשו הוא אדום" (ל"ו א')

אדום חז"ל אומרים הוא אדום, ותבשילו אדום, ארצו אדומה, גבוריו אדומים, לבושיהם אדומים, ופורע ממנו אדום, ולבושו אדום. הוא אדום שנאמר [פסוק כה] ויצא הראשון אדמוני. תבשילו אדום שנאמר הלעיטני נא מן האדום. ארצו אדומה שנאמר [להלן לב, ג] ארצה שעיר שדה אדום. גבוריו אדומים, שנאמר [נחום ב, ד] מגן גבוריהו מאדם. לבושיהם אדומים, שנאמר [שם] אנשי חיל מתולעים. [תולע צבעו אדום כדכתיב אם יאדימו כתולע], פורע ממנו אדום, שנאמר [שיר השירים ה, י] דודי צח ואדום. בלבוש אדום, שנאמר [ישעיה סג, ב] מדוע אדום ללבושך,ע"כ. דודי צח ואדום זה הקב"ה שמלבושיו אדום, שמלבושיו של הקב"ה מלא דם מדם הגוים, וזה אנו אומרים בזמירות שבת מי זה בא מאדום חמוץ בגדים שה' יפרע מהגוים ומלבושיו יהיו מלאים דם מהם במהרה בימינו.

ויש מוסיפין שמרדכי לא יכרע ולא ישתחווה שהוא היה מזרעו של בנימין והמן היה מזרעו של עשו, ולכן לא השתחווה כמו בנימין.

הבה"ח **חננאל בנימין שבת** נ"י

נפלאותיך אשיחה מתוך הספר 'נפלאותיך אשיחה' מאת הרב אליהו נחום זצ"ל

כוחו של ויתור

אֲנִי אֵל שַׁדַּי פְּרֵה וּרְבֵה. (ל"ה, י"א)

ודע כי ארבע האימהות, שלוש מהן היו עקרות, שרה הוא שכתוב (י"א, ל') וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה, רבקה דכתיב בה כִּי עֲקָרָה הִוא (כ"ה, כ"א), רחל שנאמר (כ"ט, ל"א) וְרָחֵל עֲקָרָה. (רבינו בחיי, בראשית כ"ה, כ"א)

תניא רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו האבות וכו', בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדו שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו. (ראש השנה י' ע"ב)

יהודי שטרם זכה להיפקד בזרע של קיימא, והיה כבר 16 שנים לאחר נישואיו(!) החליט ביום א' דראש השנה לקנות 'מפטיר חנה', הידוע בסגולתו להיפקד בבנים. היה זה בראש השנה שחל בשבת, בו יש שבעה קרואים, וכאשר עמד העולה השישי לעלות לתורה, ניגש אליו לפתע אחיו ואמר לו "אני קניתי שביעי, ואיך אעלה אחריך? והרי אין קוראים לתורה שני אחים זה אחר זה" [כמבואר בשולחן ערוך או"ח קמ"א - ו'].

כיוון שבאותו בית הכנסת לא נהוג היה לעשות 'הוספות' בקריאת התורה, פנה איפוא ה'שביעי' אל מיודענו שקנה את ה'מפטיר' [השניים לא הכירו זה את זה], ושטח לפניו את הבעיה שנתגלעה עם אחיו וביקש: "התוכל בבקשה להחליף עימי את העליות? תעלה אתה שביעי ואני אעלה מפטיר!"

השואל לא ידע כמובן שבעל המפטיר הינו חשוק בנים, ולכן קנה בדווקא את המפטיר, וכל עליה אחרת לא תספק אותו...

האיש שקנה את המפטיר נדהם למשמע השאלה, וחשב בליבו: "הרי כל השנה ממתין אני ל'מפטיר חנה', וכמה מאמצים עשיתי עד שהשגתי אותו, ואיך אוותר עכשיו על המציאה הגדולה הזו?!"

בעליות. ואכן כך היה, חשוק הבנים עלה ל'שביעי', והאח שקנה את השביעי עלה ל'מפטיר חנה'.

לאחר התפילה פנו מספר מן המתפללים אל האח ושאלו אותו, כיצד ההין לבקש את המפטיר מחשוק הבנים, הם אף גילו לו שמדובר באדם הממתין לישועתו לא פחות מ-16 שנים, "ואיך עשית לו דבר שכזה?"

האח הזדעזע וליבו נקרע לגזרים, הוא מיהר אל חבירו כדי להתנצל, "איני יודע איך אמצא כפרה למעשה החמור שעשיתי", אמר. ברם הלה הרגיע אותו, ואמר שוויתר לו בלב שלם, ואין לו על מה להצטער.

חלפה שנה מאז המעשה. והנה, ביום א' דראש השנה מגיע חשוק הבנים לבית הכנסת, ובפתח ממתין לו אותו עולה

שעלה אשתקד במקומו, ואומר לו בבכי, "במשך כל השנה כולה אני 'סוחב' את הדבר הנורא שעשיתי לך לפני שנה, וליבי נקפני ממש יום יום, עד שהחלטתי לקנות עבורך בשנה זו את המפטיר מכספי".

"לא צריך, לא צריך", ענה חבירו, "הכל בסדר", קטעו, ברם הלה ממשיך להתעקש, "אתה חייב לקבל ממני את המפטיר, אולי בכך תהיה לי כפרה על מעשי".

"אבל אני מסביר לך ידידי היקר, שהדבר מיותר" השיב האיש.

"מה פירוש לא צריך?! הרי אין לך ילדים והרי המפטיר הוא סגולה נפלאה לכך!" שאל.

חשוך הבנים דאשתקד חייך מלוא פיו והשיב, "מי אמר לך שאין לי ילדים?! לפני שלושה חודשים בסיעתא דשמיא נולדו לנו תאומים!!!"

(הרב שלמה לווינשטיין)

סיפור נוסף, מעניין לעניין באותו עניין

בבית הכנסת "קיוותי ה' " אשר ב'אופקים', נערכה כפי המקובל בכל ראש השנה מכירה של 'מפטיר חנה'.

באותה השנה התארכה המכירה זמן רב, משום שהתמודדו עליה שני אברכים חסרי בנים, שכל אחד מהם היה מעוניין לזכות ב'סגולה'...

הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל שם לב שעניין המכירות מתארך יותר מידי, ושאל את הגבאי לסיבת הדבר.

ענה לו הגבאי, "יש כאן שני אברכים חשוכי בנים, אשר כל אחד מהם מעוניין בהפטרה זו"...

קם הרב פינקוס ממקומו, ניגש אל הבימה, דפק עליה בחוזקה וביקש להפסיק את המכירה. ובעקבות תמיהת הקהל הכריז בפני כל קהל המתפללים, כי בעזרת השם לשניהם יהיו ילדים - עוד השנה...

ואמנם לתקופת השנה, לאחד נולדו תאומים, ולשני שלישיה...

מהנעשה ונשמע

שמחת המוסדות

בתחילת השבוע השתתפו בשמחה ובהתרגשות רבה רבני ותלמידי כלל מוסדות "תורת חיים" בשמחת נישואי בנו של ראש הישיבה שליט"א החתן המופלג הבה"ח שמואל חיים אלאלוף נ"י ו באולם המפואר והמרווח "אופיולנס" במודיעין עילית. כלל רבני ותלמידי המוסדות, ומערכת העלון מברכים את מורינו ראש הישיבה שליט"א ומשפחתו שיהיה הבית הזה בנין עדי עד שיאיר לעולם כולו מאור התורה והמצוות, ויזכו לנחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם.

ערב הורים

בסוף השבוע התכנסו הצוות והורי התלמידים למפגש שמטרתו חיזוק שיתוף הפעולה בין המערכת החינוכית לבין הבית וההורים. כל רב הציג את עצמו ואת משנתו החינוכית, ובדרך של חוויה ומשחק ההורים עיבדו חוויות חינוכיות, ותועלתו של שיתוף הפעולה. ההורים והמחנכים קיבלו תוספת כח ועידוד להמשך העשיה החינוכית הפוריה.

חוויה וגיבוש

במקביל לקיומו של ערב ההורים, יצאו התלמידים לפעילות חווייתית של "לייזר טאג" בה נהנו יחד משלל פעילויות שחיזקו את הקשר בין התלמידים ובינם לרבנים ולישיבה, ונטעו בהם כח להמשך העמל בלימוד התורה ובעבודת הבורא.

מילתא דבדיחותא

בעריכת הבה"ח נהוראי נחום נ"י

איך יודעים שעשיו היה אורח ישראלי? הגיע בלי להודיע, ועוד הביא איתו ארבע מאות חברים...

אני תמיד מסתובב עם סכין בכיס. לך תדע מתי תיתקל בעוגת שוקולד...

מה זו חתונה? אירוע שבו שני אנשים מחליטים בשביל 400 איש מה הם יאכלו לארוחת ערב...